

In-Naħla Maestuża

mis-Surgent-Maġġur 1133 Joseph Borg - Kwartieri Generali

Ta' kull sena tista' tgħid bejn ix-xhur ta' Marzu u Mejju, ġeneralment il-Pulizija tirċievi diversi rapporti, fil-biċċa l-kbira tagħhom minn persuni b'mod isteriku minħabba li jkun intlemaħ xi ferħ naħal maqbud ma' ħajt, xi gallarija, fuq xi bejt ta' dar, bitha, ġardina jew ma' diversi oġġetti u postijiet oħra fil-beraħ. Izda mill-mod ta' kif jidhlu ċertu rapporti wieħed jasal f'konklużjoni ta' kemm m'hawnx għarfien dwar din il-ħlejqa maestuża, għotja speċjali lill-umanità parti minn dan il-ħolqien.

Madwar id-dinja l-popolazzjoni tan-naħal qiegħda tonqos b'mod drastiku. Għal ħafna n-naħal huwa meqjus biss bħala dik l-ispeċi ta' insett li jipproduċi l-għasel u x-xema' u xejn aktar, ħlief li jtik xi tingiża bil-valenu meta tmur viċin ħafna l-bejta tiegħu. In-naħal għandu sehem ferm importanti u

vitali fil-produzzjoni tal-ikel permezz tad-dakkir tal-pjanti biex imbagħad permezz t'hekk ikollna l-frott, ħaxix, żrieragħ u legumi fost oħrajn. Jekk wieħed irid verament jifhem kemm in-naħla hija importanti fl-ekosistema tagħna u biex ikollna l-ikel; jara x'kien qal darba Albert Einstein, "jekk in-naħal jisparixxi minn fuq wiċċ id-dinja, il-bniedem ma jkollux aktar minn erba' snin ezistenza".

Il-Parlament Ewropew f'it taż-żmien ilu kien minn ta' quddiem biex tinbeda kuxjenza għall-ħarsien ta' din l-ispeċi, permezz tal-Membri Parlamentari Ewropew Alajze Peterle, li hu mis-Slovenja u hu stess irabbi n-naħal. Il-Parlament Ewropew mhux biss iddiskuta dak li qed iseħħ lin-naħal, iżda rrakkomanda diversi miżuri u għajnuniet biex il-problema tkun trattata. F'Malta l-problema ewlenija li qed jiffaċċja s-settur huwa b'mod partikulari simili għal dak ta' postijiet oħra, jiġifieri n-nuqqas fl-ammont ta' merġat minn fejn in-naħal jista' jsib il-fjuri biex jirgħa u l-użu indiskriminat tal-pestiċidi, erbiċidi eċċ. Fir-rigward tan-nuqqas ta' fjuri slavaġ, it-tort huwa bla dubju tal-iżvilupp illi tajjeb jew ħażin mal-milja taż-żmien qered ammont kbir ta' art verġni u agrikola. Issa dak li ntilef sfortunatament ma jistax jingieb lura. Minn naħa l-oħra l-użu tal-bexx għandu jkun irrego-

lat aħjar kemm fit-tip u l-mod li bih ikun applikat.

DWAR L-GĦASEL

Sa minn 4,000 sena qabel Kristu, l-għasel kien jintuża bħala medicina minħabba li fih ħlewriet koncentri, vitamini, diversi minerali, trab ta' diversi fjuri, ilma u dawk imsejhin *enzymes*. Il-ħlewwa flok zokkor hija xi ħaġa li tipproduċi enerġija ta' malajr. Jintuża wkoll bħala diżinfettant u antibijotiku. Insibuh użat ukoll fuq qsim, brix u xquq fil-ġilda; xedda, *diahorrea*, ħruq fil-ġriżmejn, trattamenti tal-wiċċ, dlik għall-idejn eċċ. Jintuża wkoll għall-diżordnijiet fl-imsaren, fl-ikel tat-trabi, anemija, feriti bħal infjammazzjoni tal-għajnejn u problemi respiratorji. Insibu wkoll li l-valenu li tagħti n-naħla mattingiża b'xi mod jgħin ukoll kontra l-kundizzjoni tal-artrite.

Il-Propolis hija sustanza oħra, prodott ieħor tan-naħal bħalma huwa l-għasel u x-xema'. In-naħal dan iġibu minn fuq is-siġar u ċertu pjanti lokali biex wara li jaħdmu jużah sabiex jissigilla u jagħlaq ġewwa l-bejtiet tiegħu. Fl-aħħar

Feature

mill-aħħar huwa materjal li barra li fih ħafna *amino acid*, għandu valur kbir fl-użu tiegħu. Jintuża biex ifejjaq mard u kundizzjonijiet minn ulċeri fil-ħalq, ugiġh fil-ħanek jew dras, ilsien abjad, riġa tinten fil-ħalq, sa trattament biex wiehed isahħah l-*immune system* u lment i oħra tas-saħħa fil-ħajja ta' kull maħluq. Huwa wkoll wiehed mill-aqwa sustanzi antibijotiċi naturali li jeżistu. Madwar 10 snin ilu hawn Malta b'kollaborazzjoni bejn l-Università ta' Malta u l-Isptar Mater Dei, kienet għaddejja riċerka biex jaraw x'benefiċċju għandu l-Propolis għall-kanċer tas-sider.

Il-ħajja tan-naħal hija affaxxinanti. Fil-fatt huma n-nisa li jikkmandaw kollox fejn ir-reġina tilgħab l-aktar parti importanti. Fil-fatt hija mara, isimha magħha. Il-ħaddiema dawk li jgibu t-trab dakkari u l-meraq mill-fjuri u jbidduh f'għasel huma wkoll nisa. Is-sehem tal-irġiel fil-kolonja tan-naħal huwa biss biex jiffertilizzaw lir-reġina. Dak huwa xogħolhom. Anke biex jieklu, dawn jigu mitmugħa mill-ħaddiema li kif għidna huma nisa. Izda fin-nuqqas ta' ikel, speċjalment f'tempijiet xitwin u keshin; l-ewwel li jieqfu milli jitimghu huma lill-irġiel, sabiex jagħtu prijorità lir-reġina u l-larvi jew id-duqqajs. Ir-reġina ma titwelidx reġina imma ssir. Bħala

daqs hija ffit akbar mill-oħrajn. Ix-xogħol tar-reġina fil-kolonja tan-naħal huwa li tbid il-bajd biex ikun hemm aktar naħal. Hi tbid żewġ kwalitajiet ta' bajd; dak għall-irġiel (drones) jew għan-nisa (workers). Jekk it-toqba tax-xehda fid-daqs tkun kbira, ir-reġina tbid bajda u titlaq u din tkun raġel. Izda jekk ir-reġina tkun toqgħod sewwa fit-toqba tax-xehda (tal-qies tagħha) tbid bajda u tiffertilizzaha. Il-bajd iffertilizzat ikunu nisa, jigiġfieri n-naħal ħaddiema. Minn bajd isir larva u dik li tkun destinata sabiex issir reġina, tibda tiffirma b'mod differenti għax tiġi mitmugħa l-pappareale jew royal jelly (din is-sustanza hija mfittxa ħafna fl-industrija tal-kożmetika, minħabba li minnha tinħadem krema kontra t-tikmix li jiffirma taht ix-xoffa tal-għajnejn u tqum ħafna flus). Dan huwa tip ta' ikel mimli proteini li jinsab fil-glandoli tan-naħal. B'dan it-tip ta' ikel din in-naħla tikber bħala reġina u ssir attiva sesswalment. Wara li tiżviluppa u tkun waslet biex titgħammar, toħroġ mix-xehda meta ma jkunx maltemp. Hi titgħammar ma' għadd ta' rġiel sakemm timla parti minn gisimha li tissejjaħ spermateka, fejn hemmhekk tiġbor iż-żerriegħa tal-irġiel. Din trid tibqa' sserviha tul ħajjitha kollha. Ħajjet ir-reġina tkun bejn wiehed u iehor ħames snin. Matul ħajjitha hi tbid miljuni ta' bajd, għalkemm ma tiffertilizzahomx kollha. Minn naħa l-oħra, in-naħal ħaddiema jgħixu biss madwar tliet ġimgħat jew sakemm jittiklulhom il-ġwienah. Minn hawn wiehed jista' jimmaġina

kemm hija bieżla n-naħla bix-xogħol li tagħmel fi żmien daqsekk relattivament qasir ħafna.

Għalhekk b'xi mod inhegġeg lil dawk li qed jaqraw din l-informazzjoni dwar in-naħal, sabiex jekk xi darba jiltaqgħu ma' ferħ naħal xi mkien; mingħajr m'għandhom għalfejn jinfixlu u jibzghu minnu; kulma għandhom jagħmlu huwa li jirrappurtaw minnufih lill-Pulizija; li min-naħa tagħhom jipprovaw jagħmlu kuntatt ma' persuni f'dan il-mistier. Dawn imbagħad bil-paċenzja u l-professjonalità jigu u jigbru n-naħal minn fejn ikun. B'hekk inkunu wkoll salvajna ferħ iehor ta' din l-ispeċi li dejjem qed tonqos fl-ekosistema tagħna.

Minn dan kollu wiehed jara kemm in-natura ħasbet fil-bniedem. L-għasel għandna nqisuh indispensabbli. Izda barra minn dan naraw li n-naħal ilu jeżisti fuq il-gzejjer tagħna għal dawn l-aħħar 800,000 sena. Mhux talli għadu jgħix izda talli zamm ħaj għadd kbir fil-varjazzjoni ta' xtieli, arbuxelli u siġar selvaġġi endemiċi li għandna f'pajjiżna. Dawn dejjem tawna lura dak li hu magħruf bħala l-benna tal-ikel, l-ikel li fil-mitoloġija huwa msejjaħ ukoll bħala l-ikel tal-Allat.

joseph.q.borg@gov.mt

